

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v. mw. I. van Engelshoven
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Datum: 1 augustus 2018
Onderwerp: reactie Erfgoed Telt

Geachte mevrouw Van Engelshoven,

KVAN/BRAIN, de samenwerkende verenigingen van archiefprofessionals en archiefinstellingen, hebben met veel belangstelling kennis genomen van uw beleidsbrief Erfgoed Telt. De titel is ons uit het hart gegrepen. Wij zijn blij met de stimulerende en ondersteunende rol die u op dit beleidsterrein wilt spelen. Graag vragen wij uw aandacht voor enkele noties die vanuit de archiefsector in de beleidsbrief worden gemist.

De focus in Erfgoed Telt ligt sterk op het gebouwd, ruimtelijk en archeologisch erfgoed. Hoegenaamd geen aandacht gaat uit naar het erfgoed dat besloten ligt in de vele kilometers archiefmateriaal onder beheer van Nederlandse archiefinstellingen, documentatiecentra en aanverwante organisaties.

Dat is, vooral vanuit gezichtspunt van het (potentiële) publiek, een gemiste kans. Liefhebbers van erfgoed hebben nauwelijks weet van en al helemaal geen boodschap aan de waterscheiding en tussen monumenten, archeologie, musea en archieven. Zij willen erfgoed kunnen vinden, er verhalen over lezen en horen, er zelf nieuwe verhalen over kunnen ontdekken. De sectoraal en institutioneel verkokerde informatievoorziening over erfgoed is daarvoor een obstakel. KVAN/BRAIN pleiten daarom voor meer geld voor digitalisering, een meer integrale benadering van het erfgoed- en digitaliseringsbeleid en voor meer samenwerking tussen de diverse erfgoedsectoren, instellingen en vrijwilligers, met name op het digitale vlak.

Nog meer investeren in digitalisering

Wij zijn het van harte met u eens dat digitalisering de manier bij uitstek is om jongeren enthousiast te krijgen voor en aan de slag te laten gaan met erfgoed. Mooie voorbeelden uit onze eigen sector, zoals Groeistad.nl en <https://www.geschiedenislokaal.nl/> laten dat ook zien. We benadrukken echter dat de digitalisering erfgoed voor *alle* publieksgroepen dichterbij brengt en meer mogelijkheden biedt. Daarom vinden we dat digitalisering nog meer aandacht verdient dan het nu krijgt in de beleidsbrief.

De archiefsector heeft het laatste decennium als geen ander laten zien hoezeer digitalisering en open data het gebruik van erfgoed explosief doet stijgen en de publieksparticipatie vergroot. Crowdsourcing via bijvoorbeeld Velehanden.nl is een ongekend productieve manier van burgerparticipatie. Het levert niet alleen snel goede toegangen op bewerkelijke bronnen op, maar het maakt ook veel mensen enthousiast voor de mogelijkheden van digitaal erfgoed en vergroot de betrokkenheid van mensen bij het werk en de collecties van erfgoedinstellingen. De beschikbaarheid van open collectiedata stimuleert de ontwikkeling van nieuwe apps en zoektools door bedrijven en liefhebbers. Zo ontstaat een vliegwieleffect dat erfgoed tot leven wekt.

Daarom pleit KVAN/BRAIN ervoor meer en structureel te investeren in digitalisering. De budgetten daarvoor bij instellingen zijn beperkt. Incidenteel geld voor scanning en toegankelijk maken van materiaal is moeilijk te vinden, maar ook de financiering van de structurele beheerkosten van de groeiende hoeveelheden digitale bronnen vormen voor veel instellingen een hinderpaal bij het realiseren van hun ambities en het tegemoetkomen aan publiekswensen.

Integrale benadering

Digitalisering van erfgoed vraagt om een integrale benadering, zoals ook vastgelegd in de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed die het Netwerk Digitaal Erfgoed heeft opgesteld en die door OCW wordt onderschreven. De focus van het Netwerk Digitaal Erfgoed ligt de komende jaren op zichtbaarheid. Het zou goed zijn als de minister dit vanuit haar erfgoedbeleid zou ondersteunen.

Een integrale benadering is evident in het voordeel van het publiek. Een koppeling tussen bijvoorbeeld een monumentendatabase met de fotocollectie, bevolkingsregistratie en de bouwdoSSIERS van een archiefinstelling heeft een enorme meerwaarde voor wie informatie zoekt over een huis, straat of buurt.

Maar ook instellingen kunnen profiteren van meer samenwerking op inhoudelijk en digitaal gebied. Instellingen kunnen veel van elkaar leren. De archiefsector heeft op het gebied van digitalisering in veel opzichten een koploperspositie ten opzichte van andere erfgoedsectoren. Onderzoeken van o.a. DEN tonen aan dat archiefinstellingen vaker dan andersoortige erfgoedinstellingen planmatig bezig zijn met de digitalisering van hun collecties en de online zichtbaarheid en bruikbaarheid daarvan. In veel kleinere steden en dorpen zijn archiefinstellingen de enige professionele erfgoedinstellingen. De RHC's in de provinciehoofdsteden zijn regionale knooppunten met veel kennis en voorzieningen. Archiefinstellingen zouden collega-erfgoedinstellingen vooruit kunnen helpen op het gebied van digitalisering, digitaal beheer en digitale toegankelijkheid en beschikbaarstelling. Het zou goed zijn als de minister dat met beleid en middelen zou ondersteunen.

Vrijwilligers ondersteunen

KVAN/BRAIN is blij met de aandacht voor erfgoedvrijwilligers in de beleidsbrief, maar denkt dat met het gericht stimuleren van samenwerking tussen vrijwilligersorganisaties en professionele erfgoedinstellingen nog meer bereikt kan worden dan met prijzen en subsidies.

Bronnen van verhalen aanboren

Zoals u zelf in uw nota aangeeft, gaat van erfgoed een geweldige verbindende kracht uit. Die kracht wordt vooral opgeroepen door de verhalen die er over erfgoed te vertellen zijn. Aan de 'muur van Mussert' zal de gemiddelde binnenlandse of buitenlandse bezoeker gedachteloos voorbijlopen, tenzij in woord en beeld wordt duidelijk gemaakt wat dit object is geweest en wat zich op die plek heeft afgespeeld.

De bronnen voor dergelijke verhalen bevinden zich bij uitstek in archieven. Het zou dan ook goed zijn om erfgoedinstellingen met integraal beleid en middelen te stimuleren om de bronnen die behoren bij de inhoudelijke speerpunten uit deze beleidsbrief (zoals religieus erfgoed, beladen erfgoed, erfgoed van minderheden) digitaal en thematisch toegankelijk te maken en er (digitale) educatietoepassingen over te ontwikkelen. Door het (digitaal) verbinden van archiefdocumenten en beeldmateriaal met fysieke objecten en structuren in de openbare ruimte en in de collecties van andersoortige erfgoedinstellingen kunnen er steeds meer betekenisvolle verhalen gereconstrueerd en verteld worden. Door erfgoedprofessionals maar ook (en vooral) door mensen zelf. Hoe goed dat kan werken, kunt u zien aan het Netwerk Oorlogsbronnen (oorlogsbronnen.nl).

De archiefsector stimuleert als geen ander dat cultuurconsumenten cultuurproducenten worden. De confrontatie met archieven zet aan tot onderzoek, tot steeds verder en dieper graven naar verbanden en betekenissen. Dat is wat mensen werkelijk verbindt met het verleden en het erfgoed dat dat verleden representeert. Dat is wat ervoor zorgt dat erfgoed telt.

Wij hopen dat u, in overleg met minister Slob vanuit diens verantwoordelijkheid voor archiefbeleid, kans ziet om onze suggesties in uw beleid te verwerken. Uiteraard zijn wij bereid een en ander toe te lichten aan u en/of uw medewerkers.

Met vriendelijke groet,
namens KVAN/BRAIN,

Bert de Vries
voorzitter